

**PROBATSIIYA NAZORATIDA TURUVCHI SHAXSLARNI HISOBDAN
CHIQRISH TARTIBI VA SHARTLARI**

Umaraliyeva Dilshoda Nabijanovna

IIV Akademiyasi huquqbuzarliklar profilaktikasi kafedrasida katta o'qituvchisi

Telefon: +998 91 680 05 07

Toshpulotov O'ktam O'lmas o'g'li

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi kursanti

Telefon: +998 91 406 06 17

E-mail: americanshoxrux@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada probatsiya nazoratida turuvchi shaxslarni hisobdan chiqarishning huquqiy asoslari, tartibi va shartlari tahlil qilingan. Shuningdek, probatsiya nazoratini tugatish jarayonida ichki ishlar organlari Probatsiya xizmatining vakolatlari, mahkumlarning huquqiy holati hamda amaliyotdagi ayrim muammolar yoritilgan.

Kalit so'zlar: probatsiya, probatsiya nazorati, hisobdan chiqarish, mahkum, jazo ijrosi, probatsiya inspektori, nazorat, ijtimoiy moslashtirish.

Kirish

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida sud-huquq tizimini liberallashtirish, ozodlikdan mahrum qilish bilan bog'liq bo'lmagan jazolar ijrosini takomillashtirish hamda mahkumlarni jamiyatga qayta moslashtirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Shu jarayonda probatsiya tizimi alohida ahamiyat kasb etmoqda.

Probatsiya xizmati faoliyatining asosiy maqsadi nafaqat jazolar ijrosini ta'minlash, balki probatsiya nazoratidagi shaxslarni ijtimoiy moslashtirish, ularning qayta jinoyat sodir etishining oldini olish va qonunga itoatkor xulq-atvorini shakllantirishdan iboratdir. Shu bilan birga, probatsiya nazoratida turuvchi shaxslarni belgilangan tartib asosida hisobdan chiqarish masalasi ham muhim ahamiyatga ega hisoblanadi.

Probatsiya nazoratining mohiyati

Probatsiya nazorati — muayyan huquqdan mahrum qilish, majburiy jamoat ishlari, axloq tuzatish ishlari, ozodlikni cheklash tarzidagi jazoga hukm qilingan, shuningdek, shartli hukm qilingan hamda jazoni o'tashdan muddatidan ilgari shartli ozod qilingan shaxslarning xulq-atvori ustidan nazorat olib borishga qaratilgan faoliyatdir.

Probatsiya xizmatining faoliyati davomida nazorat ostidagi shaxslar maxsus hisobga olinadi va ular ustidan individual nazorat olib boriladi. Ushbu nazorat jazo muddati yoki sud tomonidan belgilangan sinov muddati davomida amalga oshiriladi.

Probatsiya nazoratidagi shaxslarni hisobdan chiqarish tushunchasi

Probatsiya hisobidan chiqarish — probatsiya nazoratidagi shaxsga nisbatan nazoratni tugatish va uni rasmiy hisobdan olib tashlash jarayonidir. Ushbu jarayon qonunchilikda belgilangan asoslar mavjud bo'lganda amalga oshiriladi.

Hisobdan chiqarish probatsiya nazoratining yakunlovchi bosqichi bo'lib, u shaxsning jazoni o'tab bo'lganligi yoki nazoratni davom ettirish zarurati qolmaganligini anglatadi.

Hisobdan chiqarish asoslari

Probatsiya nazoratidagi shaxslarni hisobdan chiqarish quyidagi hollarda amalga oshiriladi:

jazo muddatining tugashi;

shartli hukm sinov muddatining yakunlanishi;

sud tomonidan jazodan ozod qilinishi;

amnistiya yoki afv aktining qo'llanilishi;

jazoning yengilroq tur bilan almashtirilishi;

shaxsning boshqa hududga doimiy yashash uchun ko'chib ketishi;

sud hukmining bekor qilinishi;

shaxsning vafot etishi.

Mazkur asoslar probatsiya faoliyatining tashkiliy-huquqiy mexanizmlaridan kelib chiqib belgilanadi.

Hisobdan chiqarish tartibi

Probatsiya nazoratidagi shaxsni hisobdan chiqarish ma'lum protsessual bosqichlar asosida amalga oshiriladi.

Birinchi, probatsiya inspektori mahkumning jazo muddati, xulq-atvori, sud tomonidan yuklatilgan majburiyatlarga rioya qilganligi va boshqa huquqiy holatlarni o'rganadi.

Ikkinchi, tegishli hujjatlar rasmiylashtiriladi. Jumladan:

jazo muddati tugaganligi haqidagi ma'lumot;

sud qarori yoki ajrimi;

amnistiya yoki afv hujjati;

boshqa asoslovchi hujjatlar yig‘iladi.

Uchinchidan, probatsiya bo‘linmasi tomonidan shaxsni hisobdan chiqarish haqida qaror qabul qilinadi va bu ma’lumot probatsiyaga oid axborot tizimiga kiritiladi.

Ayrim hollarda sud organlari tomonidan qo‘shimcha protsessual qaror chiqarilishi talab etiladi.

Probatsiya inspektorining roli

Probatsiya nazoratidagi shaxslarni hisobdan chiqarish jarayonida probatsiya inspektori muhim o‘rin egallaydi. U:

mahkumning xulq-atvorini o‘rganadi;

nazorat natijalarini tahlil qiladi;

hujjatlarni tayyorlaydi;

sud va boshqa tashkilotlar bilan hamkorlik qiladi;

hisobdan chiqarish bo'yicha yakuniy xulosani rasmiylashtiradi.

Bundan tashqari, probatsiya inspektori shaxsning ijtimoiy moslashganlik darajasini ham baholaydi.

Amaliyotdagi ayrim muammolar

Bugungi kunda probatsiya tizimida ayrim muammolar ham uchrab turadi. Jumladan:

elektron axborot almashinuvidagi kamchiliklar;

ayrim hollarda hujjatlarni kechiktirib rasmiylashtirish;

nazorat ostidagi shaxslarning yashash manzili o'zgarishi;

bandlik va ijtimoiy moslashuv bilan bog'liq qiyinchiliklar.

Mazkur muammolarni bartaraf etish probatsiya faoliyati samaradorligini yanada oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, probatsiya nazoratida turuvchi shaxslarni hisobdan chiqarish jazolar ijrosining muhim yakuniy bosqichi hisoblanadi. Ushbu jarayon qonuniylik, insonparvarlik va individual yondashuv tamoyillari asosida amalga oshiriladi.

Probatsiya xizmatining samarali faoliyati mahkumlarni jamiyatga qayta moslashtirish, ularning huquqiy ongini shakllantirish hamda qayta jinoyatchilikning oldini olishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois probatsiya nazoratidan chiqarish tartibini takomillashtirish, zamonaviy axborot texnologiyalarini keng joriy etish va idoralararo hamkorlikni kuchaytirish dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi konstitutsiyasi - 30.04.2023;
2. O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat-ijroiya kodeksi – Toshkent, “Adolat”. Toshkent shahri 1997-yil 25-aprel 409-I-son;
3. O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi - Toshkent, “Adolat”. Toshkent shahri 1994-yil 22-sentabr, 2012-XII-son;
4. O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksi – Toshkent, “Adolat”. Toshkent shahri 1994-yil 22-sentabr, 2013-XII-son;
5. O‘zbekiston Respublikasi ma`muriy javobgarlik to`g`risidagi kodeksi - Toshkent, “Adolat”. Toshkent shahri 1994-yil 22-sentabr, 2015-XII-son;
6. O‘zbekiston Respublikasining “Probatsiya to`g`risida”gi Qonuni – O`RQ-938, 2024-yil 7-avgust;
7. O‘zbekiston Respublikasi II Vazirining 2025-yil 19-iyuldagi 403-son buyrug`i;
8. Probatsiya xizmati faoliyatining tashkiliy-huquqiy asoslari — Toshkent, 2025, D. N. Umaraliyeva.